

УДК 342.09

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ІСТОРИЧНОГО СТАНУ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЙНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

Артур САМОЙЛОВИЧ,

старший викладач кафедри публічно-правових дисциплін
Білоцерківського національного аграрного університету

АНОТАЦІЯ

У статті досліджуються окремі історичні часи сутності існування корупції та протидії їй надається загальна характеристика як негативному явищу. Акцентується увага на доцільності дослідження історичних аспектів протидії корупції. Показанні відмінності сприйняття існування корупції народами, суспільствами, зазначеними у даній статті. Наголошується, що корупція є тією силою, яка руйнує розвиток держави. Також у статті відображено протиріччя інтересів між протиправним діянням посадової особи та інтересами суспільства. У висновку наголошується, що оскільки корупція існує з давніх часів, тому необхідно, щоб ефективно реформувалося законодавство щодо забезпечення протидії корупції та внутрішньої безпеки держави.

Ключові слова: держава, корупція, протидія корупції, небезпека, правопорушення, хабарництво.

GENERAL DESCRIPTION OF THE HISTORICAL STATE OF PREVENTION AND COUNTERACTION OF CORRUPTION OFFENCES

Artur SAMOYLOVYCH,

Senior Lecturer at the Department of Public Law Disciplines
of Bila Tserkva National Agrarian University

SUMMARY

The article examines certain historical times, the essence of existence of corruption and resistance to it the General characteristic as a negative phenomenon. The article focuses on the feasibility studies of the historical aspects of fighting corruption. Shows the difference of perception of corruption existence of peoples, societies, referred to in this article. It is noted that corruption is the force that destroys the development of the state. The article also considers conflicts of interest between the wrongful act of the official and interests of society. In conclusion, it is noted that since corruption exists from ancient times, therefore, it is necessary to effectively reformed the legislation on counteraction of corruption and internal security of the state.

Key words: state, corruption, anti-corruption, danger, offence, bribery.

Постановка проблеми. Загальновідомо, що корупція – це принизливе явище у суспільстві, яке охопило всі сфери державного управління України, а це створює національну небезпеку для сучасного розвитку нашої держави. Дослідження історичного стану корупції в державі дає можливість краще розуміти що містить ознаки за які законом встановлена адміністративна та інші види юридичної відповідальності, краще розуміти причини та умови, які породжують корупцію, а відповідно краще знаходити юридичні інструменти протидії їй, реалізовувати їх у практиці, шукати шляхи для правильної кваліфікації протиправних корупційних діянь, розмежовувати корупційні правопорушення від інших схожих протиправних в країні діянь.

Стан дослідження. Питаннями історичних аспектів протидії корупції приділяли увагу Армаш Н.О., Веклич В.О., Гаращук В.М., Клімова С.М., Маложон О.І., Музиченко П.П., Мухагаєв А.О., Нонік В.В., Омельченко С.В., Ростовська К.В., Солов'єв В.М., Сопілко І.М., Ярошенко М.О. та інші. Питанням протидії корупції мають місце праці Дідика С.С., Михненко А.М., Мудрова О.В., Нікітенка О.І., Ревака О.І., Руснака, А.М. та інших.

Мета статті полягає у тому, що розгляд історичних аспектів корупції дає можливість краще розуміти причини і умови які її породжують, правильно визначати профілактичні заходи по недопущенню протиправних дій, знаходити необхідні правові методи і форми протидії корупції.

Виклад основного матеріалу. Визначення історико-правових та організаційних засад функціонування

системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень не одержали належного теоретико-правового опрацювання. У вітчизняній адміністративно-правовій літературі ці питання розглядаються фрагментарно, без комплексного підходу, а саме як окремі напрями адміністративно-правової діяльності, у зв'язку з чим сутність та особливості протидії корупції залишаються не достатньо дослідженими.

Корупція (лат. corruption – псування, розбещування, підкуп) – діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямована на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, послуг або інших переваг [23, с. 369].

Діючий Закон України «Про запобігання корупції» зазначає, що корупція – використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянки/пропозиції чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [17].

Корупція не є сучасним феноменом, а існує з початку створення першопочаткових ознак суспільства, коли почалося виникнення управління суспільством. Барон Шарль Монтеск'є зазначав, що усяка людина, що володіє владою, схильна зловживати нею, і вона йде в цьому напрямі, поки не досягне покладеної їй межі [12, с. 280].

Про це свідчать релігійні пам'ятки (Старий Завіт, Коран), висловлювання відомих мислителів та історичні факти. Зокрема, у Старому Завіті йдеться, що Мойсей проповідував проти прийняття подарунків, тому що вони «zasліплюють очі» та призводять до несправедливості. У Корані зафіксовано спеціальну заборону платити хабарі. Пророк Моххамед застерігав, що Аллах прокляне всіх, хто платить та бере хабарі, а також того, хто сприяв цьому. Будда теж зазначав, що коли правитель, керуючи державою, шукає вигоди, то це врешті-решт призведе до деформації сутності суспільних відносин та ігнорування принципів справедливості. Хабарництво призводить не тільки до ухваленню нечесних рішень [1, с. 17]. Першу ж антикорупційну заповідь дав Господь через Мойсея, який записав те, що почув із неба: «Дарів не приймай, бо дари сліпими роблять зрячих і перекручують справу правих» (Ісх. 23:8) [16, с. 54].

Констатація факту про запобігання корупції містяться також у «Законах царя Хаммурапі». За ст. 5 було зазначено: «Якщо суддя буде судити судову справу, ухвалить рішення, виготовить документ з печаткою, а потім своє рішення змінить, то цього суддю мають викрити в зміні рішення, і він повинен сплатити суму позову, пред'явленого в цій судовій справі, в 12-кратному розмірі, а також повинен бути на зборах звільнений зі свого суддівського крісла і не повинен повертатися до своїх обов'язків» [5].

Розглядаючи історичні аспекти протидії корупції, необхідно звернути увагу на діяльність у цьому напрямі Стародавнього Риму, оскільки «Римське право» вплинуло на формування системи права пострадянського простору.

У своїй діяльності римські юристи чудово поєднували теорію з практикою, відмінно знали запити життя, правові ситуації і конфлікти, зумовлені поширенням приватної власності. Вони тлумачили право не за буквою, а за змістом, виходячи з практичної доцільності, визнання римських громадян рівноправними згідно із законом і справедливостю [11, с. 5].

Веклич В.О. виокремлює заходи протидії корупції часів Стародавнього Риму:

1. Визнання неприпустимим долучення сенаторів до окремих сфер діяльності: «заборона займатися морською торгівлею, фінансовими операціями, а також казенними підрядами».

2. Намагання протидіяти деградації суспільній моралі, що зумовлювало розширення середовища для поширення корупції. «З цією метою у Римі приймалися та запроваджувалися закони про розкіш – *leges sumptuariae*». Зокрема «Закон про подарунки» (*lex Cincia de donationibus*) 204 р. до н.е. обмежував їх розмір від клієнта патрону та запроваджував заборону на деякі види дарунків і форми дарування; деякими законами (Закон Гая Орхідія 181 р. до н.е., Закон Фаннія 161 р. до н.е.) суворо регламентувалося проведення масових заходів – званих обідів та вечерь (аж до визначення кількості гостей та обсягу коштів, які дозволялося витратити).

3. Спеціальне законодавство щодо обмеження розмірів окремих різновидів власності, що може перебувати в руках осіб або їхніх родин або ж користування деякими благами: «Закон Клавдія (*lex Claudia de nave senatorum*) 218 р. до н.е. забороняв сенаторам та їхнім сім'ям володіти кораблями, що вміщували понад 300 амфор (ці норми повторно використані Цезарем у 59 р. до н.е. в *lex de repetundis*); Закон

Оппія (*lex Oppia*) 215 р. до н.е. забороняв римським жінкам мати понад півунції золота, носити різнокольоровий одяг, їздити у візках по Риму й інших містах або навколо них на відстані милі, окрім днів державних і релігійних свят».

4. Обмеження обсягів споживання: Закон Публія Ліцинія Красса Муціана 131 р. до н.е. впроваджував обмеження кількості м'яса, що могло споживатися [3, с. 4].

В архівних документах Стародавньої Греції (історичної доби IV – V ст. до н.е.) зафіксовано корупційні прояви, які спочатку мали здебільшого побутовий характер і проявлялися у формі «псування їжі та питної води», а пізніше до них стали відносити аморальні вчинки (розбещеність, розпусність молоді) та окремі суспільні правопорушення, які каралися в судовому порядку. Пізніше, з виникненням держави, її апарату, посиленням державної влади, з'явилися професійні чиновники, які за своїм призначенням повинні були вирішувати важливі питання та проблеми розвитку суспільства за фіксовану державну платню. Втім звичай роботи подарунки чиновнику з метою отримання прихильності з його боку залишилися [19, с. 4].

У VIII ст. до н.е. в рабовласницькій Стародавній Греції функції царя замінив ареопаг (представники найбільш знатних і заможних сімей), який здійснював вищу судову владу. Рішення з судових справ приймала колегія архонтів, члени якої обиралися з родової знаті. Аристократи довільно та корисливо тлумачили звичаї і традиції, прагнули обмежити владу народу та закріпити своє панівне становище.

Афінське суспільство перебувало напередодні революції. У VI ст. до н.е., спираючись на народні збори, політик Солон здійснив низку важливих реформ. Усі громадяни проголошувалися рівними перед законом. Народні збори і Рада потіснили повноваження ареопагу та архонтів. Громадяни отримали право порушувати справи про переслідування посадових осіб, які зловживали своїм становищем. Цим же правом наділявся новий орган – гелієя – суд присяжних у кількості 6 тисяч осіб, які обиралися народними зборами. Це був другий за значенням після народних зборів орган народовладдя [22, с. 50].

Поширена була корупція і в Стародавній Індії. Каутілья, головний міністр імператора стародавньої Індії Чандрагупта Марія, перерахував у праці «Артхашастра» 40 видів присвоєння урядовцями державного прибутку. При цьому він стверджував, що «...як неможливо не спробувати смак меду чи отрути, якщо вони знаходяться в тебе на кінчику язика, так само для урядовця неможливо не відкусити хоча б небагато від царських доходів. Як про рибу, що пливе під водою, не можна сказати, що вона п'є воду, так і про урядовця не можна сказати, що він бере собі гроші. Можна встановити рух пташок, що летять високо в небі, але неможливо встановити приховані цілі дій урядовців» [6, с. 36–37].

У середньовіччі поняття корупції отримує значення, властиве тільки церковним, канонічним відносинам – як спокуса диявола. В подальшому інквізиція сприяла завершенню двохтисячорічного процесу боротьби латинської мови з її грецьким корінням, одним із наслідків чого стала заміна терміну «каталіз» (від грец. *katalysis* – руйнування, знищення) на латинський «корупція». Корупція в католицькій означала гріховність. Отримана в спадщину гріховна порча розглядалася як природа всіх гріхів (Блаженний Августин, Фома Аквінський).

Історик У. Манчестер охарактеризував період середньовіччя як суміш нескінченних війн, корупції, беззаконня. У Великій Британії корупція була дуже широко розповсюдженою явищем. Е. Де Сото пише: «У 1601 р. спікер палати спільнот сказав про мирових суддів: «Ці тварі за півдюжини курчат готові наплювати на цілу дюжину кримінальних законів». Згадується про корупцію й у російських

літописах ще XIII століття. Першим законодавчо обмежив розповсюдження корупції Іван III, а смертну кару за прояви корупції ввів його онук Іван IV (Грозний). За царювання Петра I почалась справжня боротьба з корупцією. Він створив контролюючі органи, завдяки яким за часів його царювання пролунало декілька корупційних скандалів. Усе це ще раз вказує на те, що історія людської цивілізації досить багата прикладами проявів корупції, що підтверджує досить поважний вік та неодмінну присутність цього явища в усіх людських культурах і цивілізаціях. Слід зазначити, що корупція засуджувалася в усі часи, але це не зашкодило проникнути їй і у сучасне суспільство [2, с. 24–25].

Офіційні прояви корупції на території сучасної України зафіксовані у XI – XII ст. у Київській Русі, де дружинники, які виконували також функцію бюрократії, зловживали своїми обов'язками. У період татарської орди хабарництво тимчасово силовими методами усунув Батий. За часів Польщі хабарництво мало «середньоевропейський» характер, і прояви його були незначними. Тоді від «справедливого» королівського суду (який завжди ставав на бік багатшої сторони) постраждав сам Б. Хмельницький. Після його перемоги над Річчю Посполитою в Гетьманській державі почало процвітати хабарництво. Однак воно було значно меншим, аніж в Росії, де панували бояри, а згодом узаконеним хабарництвом став «інститут годівлі», тобто спосіб утримання «державницьких осіб», використовуючи населення. З XIV ст. застосовується поняття «лихварство» – від слова «лихва», що означає надлишок [10, с. 28–29].

У середині XIX ст. проблема корупції починає досліджуватися в межах соціальних наук. У політології перші дослідження корупції почалися з 60-х рр. XX ст., проте термін «політична корупція» з'явився ще в кінці XIX ст. На думку Джеймса Брайса, англійського академіка, юриста і дипломата, корупція може бути: 1) підкупом державних службовців (оплата готівкою); 2) іншим видом підкупу державних службовців; 3) спекуляцією з документами; 4) спекуляціями для вигоди кандидатів. Д. Брайс вважав, що основним елементом корупції є підкуп державних службовців. Подібні елементи корупції відзначав і Дж. Найем у сформульованому ним в 60-ті рр. XX ст. визначенні, згідно з яким «корупція» – це поведінка, яка відхиляється від нормального виконання обов'язків державним чиновником з метою отримання приватної (сімейної, кланової), матеріальної або статусної вигоди» [15, с. 100].

Початок українського законодавства щодо протидії корупції, хабарництву та одержання неправомірної вигоди суддями пов'язується із виникненням та розвитком Київської Русі. Правова система Київської Русі тривалий час засновувалась на звичасвому праві. Але уже в X ст. формується писане право. Так, норми кримінального писаного права закріплювались у договорах київських князів із греками. Наприклад, договір Олега 907 р., який був доповнений у 911 р., містив 12 статей, з яких 5 стосувалися кримінального права [7, с. 16].

Джерелом права Київської Русі були й так звані Номоканони. У Київській Русі застосовувалися два Номоканони, складені у Візантії ще у VI та VII століттях. До Київської Русі Номоканони потрапили через Болгарію з прийняттям киянами християнства і набули поширення у XIII столітті. У перекладі старослов'янською мовою грецькі Номоканони отримали назву «Кормча книга». Кормча книга складалася з Еклоги і Прохірона. Еклога містила 17 титулів, що передбачали норми кримінального права.

Серед основних джерел права у Київській Русі в XI – XIV ст. була «Руська Правда», яка дійшла до нас у кількох редакціях: короткій, просторовій і скороченій з просторовою [8, с. 285]. Зазначені правові пам'ятки не передбачають відповідальності суддів за хабарництво. Це зумовлено тим,

що у Київській Русі суд був установою суто народною і доволі самостійною не лише до утвердження князівської влади, а й після цього, оскільки судова влада хоча і перейшла до князів, однак здійснювалась за участю виборних земських людей [13, с. 21].

Заслужують на увагу історичні факти, які відзначають події протидії корупції у Наддніпрянській Україні (сучасні центральні, північні області, Київ), які входили до складу російської імперії.

Губернська адміністрація була тією ланкою в системі державного апарату, де найбільш широко процвітало хабарництво та крадіжки. Однак процес «загального хабарництва» і «здириства» майже не відображено в офіційних відомчих звітах, наприклад, звітах III відділення, де про корупцію державного апарату немає жодної згадки. Те саме варто сказати про міністерські й губернські звіти. Лише за додатками до річних звітів Міністерства юстиції, зокрема за відомостями про осіб, які щорічно притягувались кримінальними департаментами Сенату та губернськими кримінальними палатами за посадові злочини, можна мати уявлення про корупцію серед державного апарату. Однак ці відомості стосувались нижчого чиновництва й майже не відображали подібні провини вищої ланки губернської адміністрації [4, с. 143; 24, с. 33–34].

Таке поблажливе ставлення верховної влади Росії до корумпованих чиновників пояснюється ще й тим, що, за численними відгуками сучасників, хабарництво та казнокрадство з погляду чиновницької моралі було звичним явищем, а донесення про такі факти викликали негативну реакцію влади. Прикладом кричущого беззаконня є діяльність чиновника особливих доручень, а потім правителя канцелярії М. Писарева, який служив у Київського генерал-губернатора Д. Бибікова. Цей чиновник брав хабарі до 10 тисяч рублів, обкладаючи щорічно даниною губернатора. Так, зі справи «Про здирицтво чиновника для особливих доручень при київському генерал-губернаторі Писарева» видно, що в 1840 р. від польських дворян він одержав 46 тис. рублів, а в 1847 р. від волинських поміщиків – 35 тис. рублів. Начальник IV округу жандармів генерал Буксгевден доносить шефу жандармів: «Волинські поміщики, які звикли до того, що управління Київським генерал-губернаторством засноване на аморальності інтересу у вищій мірі, вирішили ... принести в жертву та зібрати з губернії тридцять п'ять тисяч рублів сріблом, визначену головним злочинцем довготривалих здириств у Київському генерал-губернаторстві камергером Писаревим». У цій самій справі міститься довідка III відділення про М. Писарева, яка стосується, напевне, початку 1840-х рр.: «Хоча МВС має про ... Писарева ті ж дані, що й гр. Бенкендорф, але при всьому тому не тільки не знаходить пристойну причину, але й вважає навіть цілком незручним переводити кол. рад. Писарева від Д.Г. Бибікова, бо він перебуває при ньому для особливих доручень. Більш того, Писарев за своїми здібностями так необхідний ген.-лейт. Бибікову і усунення від нього Писарева без його згоди так засмутить його, що він без жодного сумніву і сам буде просити про звільнення з посади генерал-губернатора» [24, с. 33–34]. У підсумку жодних заходів щодо корупціонера не було вжито, а на початку 1850-х рр. М. Писарева було призначено олонецьким губернатором (сучасна Карелія), що свідчить про свавілля генерал-губернаторів [24, с. 34].

Існувала корупція, а відповідно і протидія їй на території сучасної України і після жовтневого перевороту 1917 року. Наприклад, у квітні 1918 р. на розгляд та затвердження до Ради Народних Міністрів УНР було подано новий законопроект – «Устав про консульства Української Народної Республіки». Порівняно з попередніми проектами, цей

документ містив нові норми. Зокрема, йшлося про призначення на консульські посади лише громадян УНР (виняток становили посади консульських агентів, які дозволялося обіймати українцям із числа місцевих мешканців країни акредитації), вимогу складання кандидатами на консульські посади іспиту перед комісією в складі представників міністерств закордонних справ й торгу та промисловості, заборону з метою профілактики корупції суміщення державної служби з будь-якою іншою оплачуваною діяльністю (як у державних, так і в приватних установах), підпорядкування консульської служби в рівній мірі міністерствам закордонних справ і торгу та промисловості та в справах судочинства і економіки – міністерствам фінансів і судових справ, підпорядкування консульств посольствам УНР у країнах перебування, наголошення відповідальності всіх співробітників консульств за сумлінне виконання своїх обов'язків, встановлених карними і цивільними законами [21, с. 71].

Радянська ідеологія вказувала на те, що корупція притаманна виключно капіталістичному суспільству (отже, невластива соціалістичному) і має ідеологічний і пропагандистський характер. Наприклад, деякі спеціальні юридичні енциклопедичні видання того часу не містили цього терміну, і тільки останні видання, починаючи із середини 90-х років ХХ ст. почали визначати корупцію як невід'ємний атрибут будь-якої держави, у тому числі й соціалістичної, наголошуючи на тому, що в СРСР корупція набула широких масштабів у так званій «застійний» період, коли загивання і розкладання партійної і державної бюрократії супроводжувалися виведенням її з-під громадського контролю і критики [20, с. 91].

Значних масштабів корупція в СРСР набула в роки правління Л.І. Брежнєва. Вона стала невід'ємною частиною й умовою функціонування управлінського апарату, тіньової економіки, соціального розшарування суспільства й однією з причин деградації економічного й політичного життя. За 18 років правління Л.І. Брежнєва щорічний приріст національного доходу країни знизився з 9 до 2,6%, а промислове виробництво – з 7,3 до 2,8%. В останній період правління Л.І. Брежнєва хабарництво почало все ширше проникати й у такі сфери суспільства, як охорона здоров'я й освіта, чого раніше в СРСР практично не спостерігалось [9, с. 24].

У сучасній Україні історичні аспекти протидії корупції поділено на періодизацію.

Перший період (1991-й – перша половина 1994 року). На цьому етапі відбулося формування проблеми боротьби з корупцією. Одночасно відбувалося поширення корупції у сприятливому середовищі. Корупцію як соціально-економічне явище, що загрожує суспільству, засудили народні депутати Верховної Ради України першого демократичного скликання В. Чорновіл, С. Хмара, Л. Скорик, Г. Омельченко, І. Білас та інші.

Цю проблему висвітлював у своїх промовах і перший Президент незалежної України Л. Кравчук. Проте все залишилося на рівні розмов і гасел. Тривала ідеологічна боротьба. За таких умов частина українських чиновників не змогла утриматися від спокуси збагачення, використовуючи народ. В 1993 році відбувся відтік у тінь 25 млрд грн (за найнижчими розрахунками) державних коштів. В 1992 році у комерційних структурах виявлено 1 182 злочини, з них половина – розкрадання фінансових ресурсів, 163 випадки хабарництва.

Другий період – «лобова та фронтальна атаки» (друга половина 1994 р. – 1995 р.). Характерне застосування окремих адміністративно-командних методів безпосередньої боротьби з корупцією. Президент України підписав Укази «Питання боротьби з корупцією та іншими злочи-

нами у сфері економіки», «Про невідкладні заходи щодо посилення боротьби із злочинністю». Прийнято Закони України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», «Про боротьбу з корупцією». Кинуто рішучий виклик тіньовій владі з метою покласти край корупції.

Третій період – координація зусиль проти корупції (1996–1997 рр.). У цей період було прийнято низку програмних державних нормативних актів: Закони України «Про концепцію національної безпеки України», «Про Національну програму боротьби з корупцією», «Про незадовільний стан виконання заходів щодо боротьби із злочинністю». Оновлено Координаційний комітет по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при Президентові України, підрозділи боротьби з організованою злочинністю у системі МВС, СБУ, Державну податкову адміністрацію, податкову міліцію, в її складі – Управління боротьби з корупцією.

Четвертий період – системний підхід в боротьбі з корупцією (1998 р. – до нині). У цей період відбулося утвердження принципів комплексності та застосування методології системного підходу в подоланні тіньового сектора економіки і корупції зокрема. Так, щороку на лютневих розширених засіданнях Координаційного комітету по боротьбі з корупцією виступав Президент України Л. Кучма.

Приймалися плани невідкладних скоординованих дій державних та правоохоронних органів щодо зміцнення законності і правопорядку в державі. Створено Урядову робочу групу з відстеження процесів тінізації економіки та розробки пропозицій щодо її припинення. Доповнювалася законодавча база. Уряд України на чолі з Прем'єр-міністром України Віктором Ющенком підготував програму економічного розвитку України. Відповідно до цього документа, Кабмін розгорнув наступ на корумповані злочинні зв'язки в державних органах. Правовою основою боротьби стали Указ Президента України від 24.04.1998 року № 367 «Про Концепцію боротьби з корупцією на 1998–2005 роки», Постанова Кабінету Міністрів України від 3.08.2000 року № 1050 «Про план заходів, спрямованих на боротьбу з корупцією на 2000 рік» [9, с. 30–34].

Висновки. Широке розповсюдження корупції в Україні та колишніх республік СРСР свідчить про невірність поглядів, що корупція притаманна тільки авторитарним державам, або країнам, які розвиваються. Це реальне явище існує в усіх країнах у різних формах, відрізняються лише кількісні і якісні показники.

Розглянувши історичні аспекти протидії корупції необхідно зазначити, що корупційні діяння негативно відбиваються на стані внутрішньої безпеки держави, оскільки суб'єктами таких діянь є представники органів влади різних рівнів. Законодавчого визначення «внутрішня безпека» відсутнє. На думку Нікітенка О.І., внутрішньою безпекою можна назвати систему, в якій інтересам особистості, суспільства, держави загрожують різні чинники (як внутрішні, так і зовнішні). У загальному вигляді внутрішня безпека характеризує стан політичних інститутів, чинники, що забезпечують їхню ефективну діяльність у підтриманні оптимальних умов існування і розвитку особистості та суспільства [14, с. 41].

Тобто ретельно розглядаючи дане визначення, на нашу думку корупція руйнує соціально-економічну, агропромислову, військову, фінансову, банківську, бюджетну, екологічну сфери, сфери судової та правоохоронної діяльності, управлінську тощо, у міжнародних відносинах з корумпованою державою існує недовіра з боку держав-партнерів.

Таким чином історія людської цивілізації має безліч прикладів та фактів корупції в будь-які часи існування

держави у світі. Корупція «функціонує», «розвивається» в менш чи більш розвинутій формі, потім їй здійснюється протидія з боку тієї ж держави, маючи своє існування в усіх суспільствах. Так як і інші аморальні дії, руйнівні дії корупції спрацьовують з давніх часів і завжди засуджуються державними і недержавними інституціями, але не подолана в повному обсязі.

Список використаної літератури:

1. Актуальні проблеми боротьби з корупцією в Україні: монографія / В.М. Гаращук, А.О. Мухатаєв; Нац акад. прав. наук України, Ін-т вивч. пробл. злочинності, Служба безпеки України, Ін-т дослідж. пробл. держ. безпеки. Х. : Право, 2010. 143 с.
2. Ахметова Г.Р. Коррупция в нефтедобывающих странах / Учебное пособие. Алматы: Издательство «Кульжахан», 2002. 150 с.
3. Веклич В.О. Историчний досвід щодо протидії корупції за часів Стародавнього Риму і його значення за умов пострадянського корупційного середовища / Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. Спецвипуск, ч. 1, 2017. С. 3–7.
4. Зайончковский П.А. Правительственный аппарат самодержавной России в XIX в. / П.А. Зайончковский. М. : Мысль, 1978. 228 с.
5. Законы царя Хаммурапи: Методические указания по изучению первоисточника в курсе «История государства и права зарубежных стран» для студентов специальности «Юриспруденция» всех форм обучения / Сост. Н.Т. Кудинова. Хабаровск : Изд-во Хабар. гос. техн. ун-та, 2002. 36 с. URL: http://pnu.edu.ru/media/filer_public/2013/03/20/hammurapi.pdf.
6. Запобігання та протидія корупції : навч. посіб. / А.М. Михненко, О.В. Руснак, А.М. Мудров та ін.; за ред. А.М. Михненка. 4-те вид., переробл. й доповн. К. : ДННУ «Акад. фін. Управління», 2013. 666 с.
7. Історія українського права: навчальний посібник / за ред. проф. О.О. Шевченка. К. : Олан, 2001. 214 с.
8. Дідик С.Є. Становлення та розвиток законодавства щодо протидії хабарництву суддів в Україні / С.Є. Дідик // Часопис Київського університету права. 2012. № 2. С. 185–289.
9. Клімова С.М. Організація запобігання та протидії корупції в Україні: [навч. посіб.] / С.М. Клімова, Т.В. Ковальова. Х. : Вид-во ХарРІАДУ «Магістр», 2012. 200 с.
10. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження / керівник авт. кол. доц. І.О. Ревак. Львів : ЛьвДУВС, 2011. 220 с.
11. Маложон О. Юриспруденція в давньому Римі / Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2016. № 6. Т. 1. С. 3–6.
12. Монтеск'є Ш. О духе Законів // Избранные произведения / Общ. ред. і вступ. М.Н. Баскина. М., 1955. 478 с.
13. Музиченко П.П. Історія держави і права України : навчальний посібник / П.П. Музиченко. К. : Тов-во «Знання», КОО, 1999. 642 с.
14. Нікітенко О.І. Теоретичні проблеми удосконалення забезпечення внутрішньої безпеки держави правоохоронними органами : Монографія. Херсон : Херсонський державний університет, 2011 р. С. 400.
15. Нонік В.В. Дослідження сутності та трактування поняття «Корупція»: еволюційний аспект / Інвестиції: практика та досвід № 3/2019. С. 99–105.
16. Омельченко С.В. Корупція з точки зору різних культур світу / С.В. Омельченко // Підприємництво, господарство і право. 2000. № 3. С. 54–57.
17. Про запобігання корупції: закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
18. Ростовська К.В. Історичні аспекти виникнення корупції / Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Право». Випуск 20, 2015 р. С. 85–87.
19. Соловьев В.М. «Побутова корупція»: сутність, генеза та сучасні тенденції в Україні / Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). № 25, 2011. С. 173–182.
20. Сопілко І.М., Армаш Н.О. Корупція в Україні як спадщина радянського державного управління / Юридичний вісник № 2 (47), 2018. С. 89–94.
21. Українська консульська служба 1917-1923 рр. як державний інститут: становлення, функціонування, персоналії / Ірина Борисівна Матяш. Київ : Інститут історії України НАН України, 2016. 482 с.
22. Шевченко О.О. Історія держави і права зарубіжних країн : хрестоматія / О.О. Шевченко. К. : Вентурі, 1998. 288 с.
23. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К., 2001. «Укр. енцикл.». Т. 3. 792 с.
24. Ярошенко М.О. Запобігання корупції в системі губернської адміністрації в Наддніпрянській Україні (друга половина XIX – початок XX ст.) / Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2016. Вип. 36 (1). С. 33–36.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Самойлович Артур Андрійович – старший викладач кафедри публічно-правових дисциплін Білоцерківського національного аграрного університету

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Samoylovych Artur Andriyovych – Senior Lecturer at the Department of Public Law Disciplines of Bila Tserkva National Agrarian University

a.samoylovych@gmail.com